

Fragmenti srednjovjekovne skulpture iz Poreča

R. IVANČEVIĆ — B. KELEMEN

Poreč kontinuirao kao grad od antike do danas, a mnogobrojni tragovi raznih historijskih stilova svjedoče o intenzitetu njegova života u tom širokom vremenskom rasponu. Uz monumentalne arhitektonske objekte, kao što su ostaci rimskog hrama, kompleks velike episkopalne bazilike iz VI. stoljeća, romaničke, gotičke i barokne profane arhitekture, uz dragocjene primjere umjetnog obrta i venecijanskog slikarstva, nalazimo i velik broj fragmenata dekorativne skulpture. Antikni su fragmenti danas pohranjeni u dva lapidarija, dok su ranokršćanski, srednjovjekovni, renesansni i barokni uglavnom pohranjeni na području Eufrazijeve bazilike. Među njima su osobito zanimljivi oni fragmenti, na kojima se očituje prijelaz od antiknih na srednjovjekovne skulpturne oblike, kao i fragmenti s karakterističnom srednjovjekovnom dekoracijom. Po broju fragmenata i materijalu, iz kojeg su načinjeni (većinom iz kamenoloma u Vrsaru), očito se radi o djelima lokalnih kamenara i klesara.

U ovom prikazu donosimo prvi izbor fragmenata pohranjenih u atriju bazilike i u skloništu iznad ranijih bazilika. Za većinu se fragmenata nažalost ne zna odakle potječu, ni kada su doneseni na to mjesto. Jedino se sigurno zna, da su fragmenti, uzidani u atriju, dopremljeni prije velike restauracije tog atrija krajem prošlog stoljeća.

Fragmenti nisu još nigdje propisno objavljeni. »Inventario degli oggetti d'arte d'Italia —

V - Provincia di Pola«, 1935. donosi doduše čitav niz fragmenata iz atrija i baptisterija bazilike, ali se uz nedovoljan opis i bez slika jedva može identificirati, o kojem se fragmentu u pojedinom slučaju radi. Fr. Babudri u djelu »Le antiche chiese di Parenzo«, (Atti e memorie, vol. XXVIII, XXIX, XXX.) donosi podatke, na temelju kojih se pojedini fragmenti mogu vezati uz neke lokalitete, ali njegove su analize samih fragmenata manjkave, često s posve pogrešnim datiranjem. Ovaj izbor fragmenata ima za cilj, da se naš inventar spomenika skulpture srednjeg vijeka proširi nizom zanimljivih primjeraka.

I. Dva fragmenta ploče oltarne pregrade

danas predstavljaju središnji i desni dio jedne ploče oltarne pregrade, kojoj su ostali dijelovi rekonstruirani.

a) U desnom dijelu ploče nalazi se velik kantaros, komu manjka desna ručka. Na lijevoj strani lik jelena (nedostaje mu stražnji dio s jednom nogom) okrenut prema kantarosu. Usta i nos su jednostavni zarezni, a oko je bademastog oblika. Iznad jelena vide se dva obla dijela krošnje nekog stabla (?).

b) U lijevom dijelu lik jelena (?), kome nedostaju glava i prednje noge, u desnom dijelu stilizirana palma s dva ploda. Ploča je upotrebljena kasnije kao nadgrobna, o čemu svjedoči natpis na poledini: ZUCCATO/MADERNI (kapitala).

Skulptirani dio bio je unutarnja strana nadgrobne ploče.

Smještaj:

Eufrazijeva bazilika, pregrada pred glavnim oltarom.

Bijeli mramor. a) 58 × 86 cm

b) 58 × 61 cm, poledina: 84 × 83 cm.

Lit.: »Inventario«, str. 131, fragm. 11, 21 datira ga u VI.—VII. stoljeće.

II. Fragmenti ploče sarkofaga

prikazuju u plitkom reljefu dva pauna okrenuta prema jednostruko profiliranom križu, kojemu se krakovi lagano proširuju. Sa svake strane križa nalaze se po dva stilizirana ljiljana. Na repovima pauna stoji po jedan golub okrenut također prema križu. Ploča je jednostavno obrubljena. Tri očuvana fragmenta predstavljaju dva postrana i srednji gornji dio ploče.

Smještaj:

Atrij Eufrazijeve bazilike. Uzidano u sjev. zid.
Mramor. a) $63 \times 42,5$ cm; b) 43×73 cm;
c) 62×42 cm.
Sveukupni razmjeri: 63×161 cm.
Vrijeme: oko VII. stoljeća.

III. Trougla ploča

oštećena na vrhu i razbijena u dva dijela. Gotovo čitavu površinu ispunjava lik pauna, koji se

kreće prema stiliziranom drvetu uz desni rub ploče. Ugrebenim linijama samo su naznačene konture krila, oka, usnog otvora i šare repa. Drvo ima šest oblikih listova. Ploča je obrubljena jednostavnim obrubom dvostruke profilacije.

Smještaj:

Baptiserij Eufrazijeve bazilike (na zidu).

Bijeli mramor. a) $21 \times 44 \times 8$ cm;

b) $38 \times 85 \times 8$ cm.

Vrijeme: VI.—VII. stoljeće.

Lit.: »Inventario«, str. 131, fragm. 8.

IV. Fragment ploče

U lijevom dijelu ploče vidljiv je fragment posve stiliziranog kantorosa s jednom ručkom, a desno dio vitice s grozdom od devet bobica. Desno i dolje teče jednostavno profilirani obrub.

Smještaj:

Maurova bazilika, pod zaštitnom terasom. Sivi mramor. $39 \times 59 \times 8$ cm.

Vrijeme: VI. stoljeće.

V. Fragment ploče

Uz rubove se nižu virovite rozete, a u prostoru, koji one obrubljuju, nalaze se dva kruga s upisanom šesterokrakom rozetom. Središnji je dio veoma oštećen, a prikazivao je vjerojatno stilizirani kantaros. Iz čvorišta rozeta i s krugova izlaze mali ljiljani.

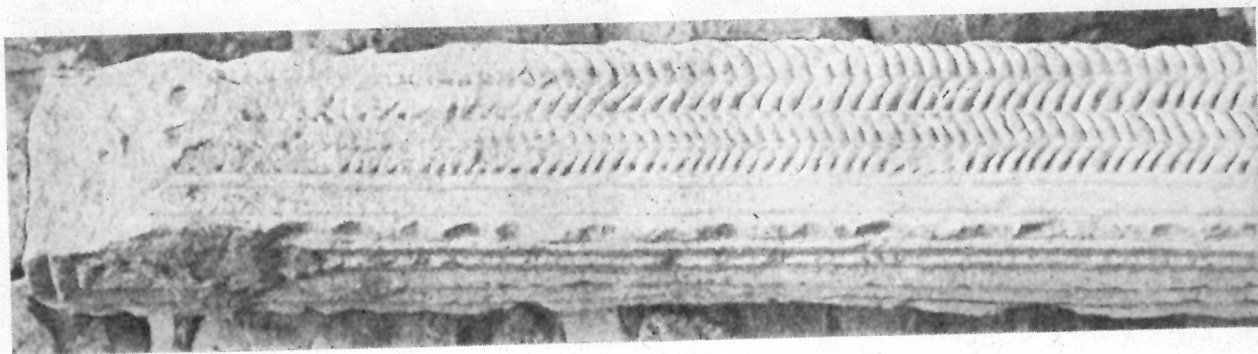

Smještaj:

Atrij bazilike, uzidano u sjev. zid.
Vapnenac. 53 × 102 cm.
Vrijeme: VII.—VIII. stoljeće.

VI. Fragment ploče

Jedna uža strana obrubljena je dvjema koso klesanim prečkama, a ostale su oštećene. Uz drugu užu stranu (nekadanji središnji dio ploče) nalazi se kantaros (?) stiliziran u obliku čaške s dva reda latica. Iz njih izlaze vitice i prelaze u virovite rozete, što teku donjom, desnom i gornjom stranom fragmenta. Iz čvorišta rozeta izlazi na svaku stranu mali ljiljan. U prostoru omeđenom virovitim rozetama i kantarosom nalazi

se četverolatična rozeta podijeljena valovitim linijama. U gornjem i donjem desnom kutu fragmenta nalazi se jednostavna dvostruko savijena voluta, a nad kantarosom su dvije.

Smještaj:

Atrij bazilike. Uzidano u sjev. zid.
Vapnenac. 53 × 68 cm.
Vrijeme VII.—VIII. stoljeće.

VII. Fragment kamene grede

obrađena s tri strane. Na jednoj strani niz virovitih rozeta, kojima iz čvorišta izlaze mali ljiljani. Na drugoj se strani nalaze četiri užeta tordirana u suprotnim smjerovima. Obje ornamentirane strane obrubljene su dvostrukim koso klesanim obrubom (po jednoj kraćoj i jednoj dužoj strani). Treća strana fragmenta čitava je ispunjena trostrukim koso klesanim prečkama.

Smještaj:

Maurova bazilika, pod zaštitnom terasom.

Vapnenac. $87 \times 16 \times 10$ cm.

Vrijeme: VII.—VIII. stoljeće.

Lit.: »Inventario«, str. 131, fragm. 32(?).

VIII. Fragment kamene grede s pleternim ukrasom i natpisom.

Greda je vodoravno podijeljena u tri pojasa. Dolje: tropruta pletenica. U sredini natpis u nepravilnoj kapitali:

...RDLIS PRE OC EECIT IN AMORE SCS
PELAGI

Iznad natpisa šesnaest dvoprutih rakovica dvostruko savijenih ulijevo.

Smještaj:

Atrij bazilike. Uzidano sa zapadne strane kod baptisterija.

Vapnenac. 22×102 cm.

Vrijeme: IX. stoljeće.

Lit.: Babudri, nav. dj., vol. XXIX., str. 136 (145) smatra, da fragment potječe iz crkve sv. Pelagija izvan grada, za što govori i sam natpis. Babudri ujedno donosi čitanje natpisa od Stichotija, koji smatra, da je RDLIS dočetak imena, a dalje nadopunja ovako: PRE(sbyter) (h)OC FECIT IN AMORE(m) S(anct)O S(ancti) PELAGI (i). Ne bi se moglo prihvatiti razrešenje abrevijature SCS, koju je Stichotti čitao SOS, jer je u natpisu sasvim očito, da se radi o slovu C, a ne o slovu O. S obzirom da natpis ima mnogo pogrešaka (slovo S u RDLIS pisano je naopako; EECIT umjesto FECIT; OC umjesto HOC), moglo bi se i SCS tumačiti naprosto kao pogreška: upotreba abrevijature od SANCTUS u nominativu umjesto genitiva, što bi tu trebao doći.

IX. Stolica s pleternim ukrasom

Isklesana iz jednog kamenog bloka. Nasloni za ruke izdubeni su s vanjske strane sa dva duboka

uglata zasjeka. S prednje strane, uz sjedište i po naslonima, teče tropruta pletenica, a iznad nje lijevo i desno po jedan križ, kojem se krakovi svijaju u volute. U trokutastom ispupčenju nalazi se trokut od tordiranog užeta.

S lijeve, vanjske, strane stolice dižu se trake, što se na vrhu svijaju u jednostavne rakovice.

S desne, vanjske, strane naslona ornament je podijeljen tordiranim užetom u dva dijela. U gornjem: 6 jednostavnih rakovica, a u donjem 3 dvopruta ljiljana tvore dvije arkadice — u jednoj se nalazi sroliki list s nervaturom, a u drugoj rozeta s pet latica.

Smještaj:

Atrij bazilike. U jugozapadnom dijelu.

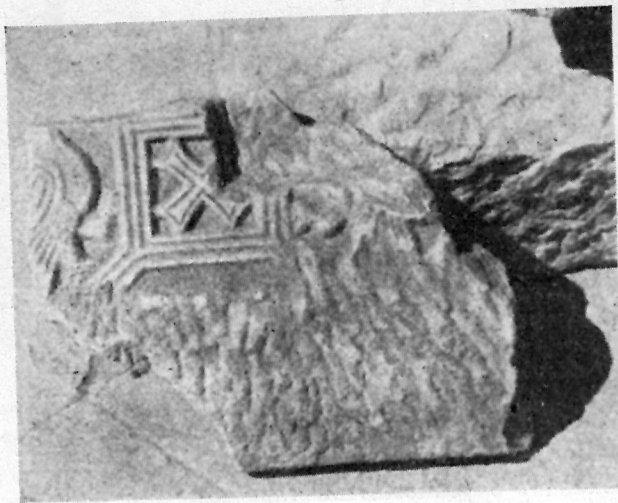
Vapnenac. $77 \times 89 \times 55$ cm.

Vrijeme: VIII.—IX. stoljeće.

Lit.: Babudri nav. dj. vol. XXIX., str. 144 smatra, da se radi o opatskoj (!) stolici iz benediktinske crkve S. Giovanni di Prato izvan grada i datira: X. stoljeće post quem non. »Inventario«, str. 128., datira je u VIII.—IX. st.

X. *Fragment ploče s pleternim ukrasom*

vrlo oštećen na svim krajevima i na jednom dijelu površine oklesan. Vidi se dio troprutog kvadrata, u kojem je dijagonalno postavljen križ s proširenim kracima. Iz kutova kvadrata izlaze

troprute trake: one su, valjda, uokvirivale ptice, kojih se dijelovi vide s lijeve i desne strane kvadrata. Lijevo: ptica s uzdignutom lijevom nogom. Rep i krila su raščlanjeni paralelnim prutkama, a noga prutkama u obliku riblje kosti. Desno: ptica s uzdignutom desnom nogom, posve oštećena. Fragment je s druge strane glatko isklesan te ima dio širokog jednostavnog obruba (ranokršćanskog). Radi se vjerojatno o fragmentu ranokršćanske oltarne ploče, sekundarno upotrebene u IX.—X. stoljeću, a oklesani dijelovi svjedoče, da je bila i u nekoj još kasnijoj upotrebi.

Smještaj:

Atrij bazilike. Prislunjeno uz baptisterij.
Mramor. 25 × 32 × 5,5 cm.

XI. *Fragment mramorne grede*

obrubljena gore i dolje prečkom, na kojoj je niz malih kružnica s rupicom u središtu. Unutar obruba teče niz troprutih rombova, koji se isprepleću s dvoprutim učvorenim kružnicama. Greda je na jednoj strani otkrhnuta.

Smještaj:

Atrij bazilike. Uzidano u zid baptisterija.
Mramor. 13 × 98 cm.

